

NOU 2009: 18 Rett til læring (Midtlyngutvalget)

Høringsuttalelse fra Tønsberg kommune

Tønsberg kommune avgir med dette høringsuttalelse til Midtlyngutvalgets rapport.

En gruppe satt sammen av inspektører, koordinatorene for spesialundervisning fra skolene, virksomhetsleder og faglig leder fra barnehagene og rådgivere fra PP-tjenesten og fra rådmannens fagenheter Forvaltning helse og sosial og Oppvekst, har hatt tre drøftingsmøter, før de ulike instansene har bidratt med skriftlige høringsinnspill. Utdanningsforbundet har kommet med egen uttalelse som er innbakt i denne.

Politisk sak om kommunens høringsuttalelse er fremmet for Utvalg for barn og unge (26.11.09). S.d.

Vi har sett oss nødt til å velge å fokusere enkelte forslag fra rapporten og å velge bort å uttale oss om andre, av kapasitetshensyn. Voksenopplæring blir her ikke omtalt, idet feltet behandles særskilt i ny rapport som er varslet. Heller ikke har høringsarbeidet funnet anledning til å fokusere mulige konsekvenser for opplæringen av minoritetsspråklige.

- **Ad. innføring av plikt til kontinuerlig og systematisk oppfølging av barn og unges utvikling, læring og læringsmiljø (se forslag i kap. 13)**
Forslaget anses tildels å være "utgått på dato", etter at fordringen om årsrapportering til politisk nivå om læringsresultater og læringsmiljø i grunnskolen er nedfelt i statlige styringsdokumenter og etter at ny forskrift om elevvurdering har trådt i kraft. Kommunene har også allerede plikt til å sette inn ekstra ressurser på 1.-4. klassetrinn, der behov for tidlig innsats er avdekket.

Forslaget støttes dog og kan anses som en bekreftelse av nettopp påbegynt praksis.

Imidlertid uttrykkes det fra fagmiljøer i vår kommune ulike syn på forslaget om **kartlegging av alle barns språkkompetanse ved 3-, 4- og 5-årsalder**.

PPT mener at kartlegging av språk hos førskolebarn slik det foreslås i rapporten, er et positivt tiltak. Tjenesten mener at forholdene ligger tilrette på bakgrunn av at barnehagene treffer de fleste barn i førskolealder og dessuten har pedagogisk personale med nødvendig kompetanse på språkkartlegging. Tjenesten tenker seg at barn som ikke går i barnehage, bør kunne kartlegges på helsestasjonen.

Fra rådmannens stab ser barnehagefaglige rådgivere at forslaget om at alle 3-, 4- og 5-åringer skal kartlegges, vil bli for ressurskrevende. Med tanke på at bare en av tre ansatte i barnehagene er fagutdannet, vil tiltaket ikke kunne gjennomføres på en kvalitativ god nok måte (dersom personale uten fagutdanning gjennomføre språkkartlegging av barna). Kartlegging av alle barn i denne aldersgruppen vil i tillegg kreve mye administrativt arbeid, og det spørres om det vil være riktig bruk av tid. Det uttrykkes enighet med den særmerknad i rapporten som påpeker at *hyppigheten* av kartleggingen bør være gjenstand for pedagogisk vurdering.

De kommunale barnehagene deler disse oppfatningene, men særlig fra en barnehagevirksomhet uttrykkes det en betenking om at tid som vil medgå til å kartlegge enkeltbarn, heller bør brukes i et fellesskap hvor barn og voksne jobber pedagogisk og intensjonelt med språkutvikling. Som eksempler nevnes situasjoner der en har fokus på lytting og turtakning, gjenfortelling, fortelling fra eget liv, tekstsapning, høytlesning, rim og regler osv. Det vises til hvordan Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet 2006) gir føringer for hvordan arbeidet med språk, tekst og kommunikasjon kan gjennomføres ute i den enkelte barnehage.

Fra barnehagefaglig hold spørres det også om hvem skal teste *minoritetsspråklige* barn på morsmålet.

Det anses urealistisk å kartlegge alle språk som finnes i barnehagene eller å finne kompetente personer som kan gjennomføre denne kartleggingen.

Særlig innenfor barnehagevirksomhetene synes det å være på sin plass å tilbakemelde at *dersom* intensjonen om tidlig oppdagelse og innsats i forhold til barn som viser tegn til å streve i forbindelse med sin læring skal kunne realiseres, ***må det satses utstrakt på økt, pedagogisk bemanning.***

Når det gjelder **foreldresamtaler** i barnehagen opplyser de kommunale barnehagene at rutinen i Tønsberg allerede er slik at det gjennomføres to foreldresamtaler i året, der dialog om barnets trivsel og utvikling i barnehagen og hjemmet vektlegges. Det vil ikke være noe ønske om å flytte fokuset i foreldresamtalene i retning av barns kompetanse knyttet til fagområder.

• **Ad. ressursbank med verktøy som støtte for pedagogens profesjonelle skjønn**

Utvalgets forslag om at det skal videreutvikles varierte verktøy som støtte for barnehager og skoler i oppfølgingen av barn og unge, anses å være berettiget, - når også føringer og forslag om tidlig oppdagelse og forventning om oppfølgende tiltak blir virkelighet. Forslaget synes også å ha sammenheng med viljen til å styrke pedagogenes kompetanse på tiltak rettet mot "vanlige vansker" hos/i relasjonen med vanlige barn.

Utdanningsforbundet i Tønsberg gjør imidlertid en anmerkning om at når utvalget foreslår en rekke tiltak som kan føre til stor endring i skolenes og barnehagenes oppgaver og ansvarsområder med økte krav til spesiell tilrettelegging, kartlegging og dokumentasjon, så medfører det utfordringer i forhold til tidsbruk og prioriteringer innenfor de rammene vi har pr. i dag. Forbundet spør om hvilke arbeidsoppgaver det pedagogiske personalet i barnehage, skole og voksenopplæring eventuelt skal ta bort for å få tid til å tilfredsstille de forventningene som ligger i forslaget?

• **Ad. LÆRINGSBOK for systematikk i oppfølgingen av alle barn og unge i hele opplæringsløpet**
Forslaget anses å være uklart og underutredet, slik det fremstilles i rapporten. Mange sider av forslaget må nærmere redejøres for, slik som:

- ✓ hvem skal "eie" Læringsboka? Eleven? Skolen?
- ✓ skal Læringsboka dokumentere hva eleven har fått til/hva skolen har tilbudt? skal *alle* barn/elever ha? Skal IOP *alltid inngå* i Læringsboka for barn/elever som har vedtak om spesialundervisning? – hva mer skal den da inneholde? kan man velge å ha en Læringsbok for en gruppe/klasse?
- ✓ skal Læringsboka løpende oppdateres og/eller akkumulere dokumentasjon fra *alle* opplæringsår?
- ✓ hva med juridiske implikasjoner? =enkeltvedtak? =>klagerett?
- ✓ format? elektronisk /fysisk "mappe"? Hensynet til datasikring, personvern?
- ✓ hvem skal ha ansvar for at rett dokumentasjon foreligger/er "sann"/fyllestgjørende? Kvalitetssikring!?

PP-tjenesten tenker seg at om Læringsboka innføres som et felles verktøy for tidlig innsats og oppfølging, vil det kunne være nyttig, spesielt for enkelte elever og for å sikre overgangene mellom skoleslagene.

Barnehagefaglige rådgivere i rådmannens stab tenker at forslaget om Læringsbok i utgangspunktet er positivt, for å sikre sammenheng fra barnehage til skole. De påpeker imidlertid at det må være klart hva Læringsboka skal inneholde. De viser til at mange barnehager praktiserer en ordning der permer følger barna. De foreslår at dette bør systematiseres, slik at det blir tilnærmet likt for alle. De tenker at det kan være en ide å utarbeide en slags *mal*¹, eller noe som skal være *felles* i alle Læringsbøker, gjerne en nasjonal standard. Det vises til Lov om barnehager, om årsplan og vedtekter. De ser at det vil være et tiltak i retning av å sikre bedre systemer for dokumentasjon og gjerne begrense omfanget av dokumentasjon/kartlegging til det som tjener barnets utvikling, læring og læringsmiljø.

De kommunale barnehagene tilføyer at barnehagene pr. d.d. ikke har tilstrekkelige personalressurser til å arbeide med Læringsbok for alle barn. De forutser at lav pedagogtetthet vil kunne medføre at kvalitetstid blir tatt bort fra barna. Barnehagene er skeptiske dersom Læringsboka skal ha et fokus på *individet* og på det barnet *ikke* mestrer. Barnehagene foretrekker en Læringsbok som fokuserer på miljøets rolle i forhold til

¹ Vi ser betydningen av at det trekkes inn *fagkompetanse* i utarbeidelse til mal. Jf nasjonale prøver.

barnets læring. Kan ikke barnehagen eller eventuelt avdelingen lage en form for *felles* Læringsbok, som skolen får fra de aktuelle barnehager, og som kan dokumentere barnehagens oppfølging, tilretteleggingsstrategier og læringsmiljø?

Særlig fra en barnehagevirksomhet uttrykkes det etiske betenkeligheter med en Læringsbok som skal følge alle barn. Betenkelighetene knytter seg både til utfordringer med *utvelgelsen* av hva som skal anses å være "arkivverdig" dokumentasjon (sann? gyldig?), så vel som til tanken om at beskrivelser og dokumentasjon skal følge barnet gjennom et langt skoleliv.

Utdanningsforbundet i Tønsberg etterspør nøyaktige føringer på hva Læringsboka skal inneholde av dokumentasjon om den enkelte, hvilke vurderings- og dokumentasjonsverktøy som skal tas i bruk, hvem som skal ha ansvar for hvordan det dokumenteres, hvem som skal ha innsyn, hvordan Læringsboka skal lagres og oppdateres. Personvernet må ivaretas. Forbundet minner også om at det må foretas en samkjøring og harmonisering opp mot den nye vurderingsforskriften i skolen.

Vi forstår at *intensjonen* er ideell, - Læringsboka skal sikre *god læring*. Imidlertid vil vi forutsette en varsomhet og klokskap i en evt. innføring av Læringsboka. Ovenfor nevnte spørsmål må avklares og det må konkluderes om hva som skal til for at intensjonen skal oppfylles.

Vi vil anbefale at departementet avsetter ressurser til forsøk med Læringsboka, der interesserte kommuner/barnehager/skoler får utvikle alternative maler og løsninger.

Tønsbergskolen er i utgangspunktet positiv i forventningen om en Læringsbok som følger barnet og dermed skaper helhet og sammenheng. Dessuten ser skolen det som positivt at det enkelte barn blir sett og utviklet. De nye vurderingsforskriftene styrker behovet for og letter arbeidet med en Læringsbok.

- **Ad. rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen og unntak fra regel om sakkyndig vurdering (se forslag i kap. 14)**

Utvalget foreslår å erstatte retten til *spesialundervisning* med en rett til *ekstra tilrettelegging i opplæringen*. *Innslagspunktet* for *ekstra tilrettelegging i opplæringen* skal være som for spesialundervisning. Forslaget så langt synes å være av ideologisk karakter og er, slik vi forstår det, ikke ment å endre på rettigheter. Det kan synes som om utvalget ønsker *kvalitet i innhold* og sterkere fokus på *læringsresultat*. Vi imøteser denne dreiningen.

Vi forstår videre utvalgets forslag om at det ikke nødvendigvis må utarbeides en sakkyndig vurdering for at retten til *ekstra tilrettelegging i opplæringen* skal slå inn, slik, at i tilfeller der skolen/barnehagen må sies selv å ha den nødvendige kompetansen for å kartlegge (jf. forv. loven om opplysning av sak før enkeltvedtak), *eller* i tilfeller der andre instanser har utarbeidet rapporter egnet som utgangspunkt for vedtak om *ekstra tilrettelegging i opplæringen*; anses det overflødig at PPT utarbeider en sakkyndig vurdering. Vi forstår det slik at hensikten er å unngå "anstaltmakeri", og å spare tid som saksbehandlere i PPT ellers må bruke til utrednings- og skrivearbeid. På bakgrunn av den forståelsen vi har av den omprioritering av arbeidsoppgaver som allerede er foretatt innenfor vår lokale PPT, som følge av siste tiårs statlige føringer og satsninger, tviler vi på at en så forsiktig reduksjon av tjenestens individrettede sakkyndighetsarbeid vil innebære særlig frigjøring av tid til fordel for systemrettet arbeid. Også innenfor PPT vil utvalgets forslag om en sterkere satsning på nærhet til barnehager og skoler ("tettere på") først kunne realiseres når tjenesten er styrket med flere fagstillinger. Vi anerkjenner imidlertid signalet.

Utvalget forutsetter en løpende dialog med PPT, særlig om videre tilrettelegging, når læringsutbyttet av tiltak som har vært satt inn, ikke har hatt ønsket effekt. En kan imidlertid spørre om hva som ligger i utvalgets forutsetning om "løpende dialog". Hvor hyppig? På hvilket administrativt og faglig detaljerings-nivå? Hva med dokumentasjon av dialogen?

PP-tjenesten i Tønsberg presiserer til forslagene at det må være en plikt å samhandle med PPT, når det gjelder spørsmålet om nødvendigheten av å utarbeide en sakkyndig vurdering. Instansen peker på viktigheten av at rettssikkerheten ikke svekkes ved denne endringen. Elever må ikke risikere å få et dårligere tilrettelagt tilbud. Dette gjelder blant annet elever som er svakest stillet.

Kommunens barnehagemyndighet (som utøves av barnehagefaglig rådgiverteam i rådmannens stab) er i utgangspunktet positive til at hjelp og tilrettelegging for barn med behov for ekstra tilrettelegging, kommer raskere i gang, uten den forsinkelsen som det sakkyndige utredningsarbeidet kan komme til å innebære. Det er imidlertid viktig at personalet i barnehagene har den nødvendige kompetanse for å kunne vurdere behovet for individuell tilrettelegging. Forslaget vurderes som hensiktsmessig, men samarbeidet med PPT forutsettes å ligge til grunn. De kommunale barnehagene er mer forbeholdne og ønsker i nåværende situasjon ikke å fatte enkeltvedtak uten sakkyndig vurdering. De velger å igangsette en begynnende tilrettelegging av opplæringen, gjerne etter råd fra PPT, men venter med å fatte enkeltvedtak til det foreligger sakkyndig tilrådning.

Vi kan ikke se at utvalget i sin rapport har problematisert tilfeller der kommunen skal gjøre vedtak om *ekstra tilrettelegging i opplæringen* for barn i private barnehager/elever i private skoler eller barn/elever som er fosterhjemsplasserte i andre kommuner. Vi ser for oss at det i disse særtilfellene vil være ønskelig at den lokale PPT går aktivt inn i sakene og utarbeider sakkyndig vurdering, dette av hensyn til en etterstrebet likeverdighet i tilbud og juridisk sett robustere saksbehandling fra kommunens barnehage- og skolemyndighet.

Utdanningsforbundet i Tønsberg ønsker at den sakkyndige tilrådingen fra PPT fortsatt skal være grunnlag for vedtak om ekstra tilrettelegging i opplæringen. Forbundet frykter at det de ser som en mulig svekkelse av PPT's funksjon og rolle, vil kunne føre til at det blir vanskeligere for enkelte barn/elever å få den opplæringen de behøver. Forbundet er også betenkt over at det legges et større ansvar på hver enkelt opplæringsinstans med hensyn til behovskartlegging.

Utvalget fremmer i sin rapport forslag om at *rett til ekstra tilrettelegging av opplæringen for barn i førskolealder, skal hjemles i barnehageloven*. Forslaget støttes av kommunens barnehagemyndighet og i uttalelsen fra de kommunale barnehagene.

- **Ad. tilpassede og fleksible opplæringsløp**
(se innhold i kap. 15.2)

PP-tjenesten, fra sin utkikkspost, har bekymring for hvordan dagens ungdomsskoletilbud er for teoretisk for mange elever. Mange elever henvises til PPT på grunn av tilkortkomning ved at de strever i teorifagene. At det legges opp til et mer praktisk orientert ungdomstrinn støttes.

- **Ad. PP-tjenesten og Statped tettere på**
(se forslag i kap. 16)

Dersom lovhemling av enkeltvedtak om ekstra tilrettelegging av opplæringen for barn i førskolealder blir flyttet fra opplæringslov til barnehagelov og sakkyndig vurdering fortsatt i mange tilfeller skal ligge til grunn for enkeltvedtaket, mener vi det også følger som konsekvens (eller forutsetning) at *PP-tjenestens rolle som sakkyndig instans hjemles i barnehageloven*. *Rett til individuell opplæringsplan (IOP) for førskolebarn* har ikke tidligere vært hjemlet i opplæringsloven. I Tønsberg kommune har ordningen imidlertid vært praktisert, og vi mener en lovfesting av slik rett også bør skje i denne sammenhengen og i barnehageloven.

PP-tjenesten i Tønsberg noterer seg at rapporten vektlegger systemarbeidet i PP-tjenesten. At PP-tjenesten skal være tettere på barnehage og skole og videreutvikle kompetanse på læringsmiljø, problematferd og sammensatte vansker, sees på som en naturlig følge av opplæringsloven og statlige føringer. Denne vektleggingen støttes.

Det foreslåtte 5-årige kompetanseutviklingsprogrammet for PPT anerkjennes. Det anbefales at det legges vekt på å gi innsikt i ny forskning og at programmet har en klar forbindelse til forskningsmiljøer med kompetanse innenfor aktuelle fagfelt.

Det vurderes som positivt at det foreslås å etablere et nasjonalt utviklingssenter for PPT.

Når det gjelder ulike modeller for ny organisering av ressursene i Statped og PP-tjeneste, foreslår Tønsberg PPT at et alternativ med *en gjennomgående PP-tjeneste* (fra barnehage, gjennom grunnskole og videregående skole) utredes, ikke minst på bakgrunn av ønsket om sammenheng i opplæringsløpet.

En annerledes og tydelig oppgavedeling mellom opplæringsinstitusjoner, pedagogisk-psykologisk tjeneste og Statped, slik utvalget legger opp til i sin rapport, vil måtte forutsette tilsvarende tilpasninger i alle "leire", endringer på systemplan.

Opplæringsinstitusjonene skal øke sin kompetanse og beredskap i forhold til vanlige vansker med vanlige barn (høyfrekvente vansker). Dette er fornuftig, og ikke nytt. PPT skal bidra til kompetansebygging og arbeide systemisk i opplæringsinstitusjonene, med læringsmiljø og læringsledelse og håndtering av høyfrekvent problematikk. PP-tjenesten i Tønsberg har en tverrfaglig oppbygning med flere psykologer og en bred og tildels spisset kompetanse på ulike fagfelt og problemområder. Dersom tjenesten i tiden fremover skal begrense saksområdet til høyfrekvent problematikk, kan en stå i fare for å miste fagfolk til andre typer stillinger, der deres særlige kompetanse blir mer etterspurt. Vi tror at PPT også i fortsettelsen må kunne tilby utredning og rådgivning av visse mer lavfrekvente vansketyper. En svært viktig satsing må imidlertid være å styrke PP-tjenesten kvantitativt. PPT har mye kompetanse men mangler kapasitet.

En radikal reduksjon av de regionale, statlige kompetansemiljøene, vil kunne frigjøre fagressurser, men også kunne medføre tap av spisskompetanse på dette nivået. Vil få, sentrale kompetansesentra med ansvar for mer lavfrekvent problematikk, bety *lett nok tilgjengelighet*? Vil det med minsket bemanning og økt nedfallsfelt være mulig å videreutvikle og vedlikeholde spisset kompetanse?

Vi ser at enkelte fagfelt nok kan redusere og at det kan være en farbar vei å samle spisskompetanse på flere fagfelt i færre regionsentra. Tønsberg PPT minner i samband med høringen om hvordan Torshov kompetansesenter har hatt en spisskompetanse på det spesialpedagogiske feltet for elever med sammensatte vansker, som har vært opplevd som verdifull i skolehverdagen. Vi ser på den andre siden at frigjorte fagressurser vil kunne være velkomne i lokale PP-kontor.

Utdanningsforbundet i Tønsberg uttrykker et varsku i forbindelse med utvalgets forslag om nedbygging av statlige kompetansesentra. Forbundet ber om at tiltaket ikke settes i verk før kommunene ser seg i stand til fullt ut å ivareta de oppgavene som kompetansesentrene har pr. i dag.

• **Ad. helhet krever tverrfaglig og tverretatlig samarbeid (se forslag i kap. 17)**

Rådgiver i kommunens Fagenhet forvaltning helse og sosial peker på at utvalgsrapporten fremhever behovet for samarbeid, tiltakskjeder og tidlig innsats som nødvendig for å lykkes i arbeidet med det enkelte barn som har behov for særlig oppfølging. For å bedre tverrfaglig samhandling og tidlig innsats for blant annet barn og unge i risiko for utvikling av psykiske vansker og lidelser, bør et forpliktende tverrfaglig samarbeid i mye sterkere grad bli vektlagt, gjerne med mer konkrete forslag om gode rutiner og prosedyrer, enn det rapporten legger opp til. Innenfor disse viktige områdene oppfatter kommunen at rapporten:

- ✓ i høy grad er beskrivende og veiledende i forhold til gjensidig forpliktende tverrfaglig samarbeid mellom hjelpetjenester og barnehage/skole
- ✓ omtaler i liten grad nødvendigheten av en tiltakskjede som involverer helse- og sosialtjenester inn i barnehager og skoler
- ✓ vektlegger lite nødvendigheten av lavterskeltiltak og nødvendig forebygging i skolene
- ✓ presiserer i liten grad kompetanseheving innenfor psykisk helse

Rapporten omtaler tverrfaglig samarbeid gjennom individuell plan (IP). Det er etter vår mening ikke nok å vise til slikt arbeid, da dette i stor grad iverksettes når det foreligger en diagnose og/eller vanskene er sammensatt og komplekse.

Det savnes derfor en sterkere presisering av:

- ✓ at samhandling ved bekymring for disse barna krever en klar tiltakskjede med ansvar og deltakelse på hverandres arena
- ✓ at tverrfaglige lavterskeltiltak er nødvendige for at barnehager og skoler skal lykkes i sin tilrettelegging
- ✓ at tverrfaglig kompetanse bør få en større plass i skolen gjennom tilsettinger blant annet av barnevernfaglig kompetanse

- ✓ barnehagen og skolens ansvar for individuelt planarbeid må lovfestes i opplæringsloven slik den er for gjensidig forpliktende samarbeid, og i kommehelseloven, sosialtjenesteloven og barnevernloven
- ✓ at den foreslåtte Læringsboka kan være en kvalitetssikring for at tidlig innsats iverksettes, men den må ha rom for de tverrfaglige vurderingene og de forpliktende tiltakene barn og unge må tilbys i tillegg til de tiltak barnehager og skoler setter inn og har ansvar for å følge opp.

Samarbeid med foreldre er vanligvis ikke komplisert, men for samarbeid med foreldre som har barn i kjente risikosoner kreves det en økt samhandlingskompetanse som det ikke er gitt at barnehager og skoler har. Barnehager og skoler er vanligvis lite kjent med hjelpetjenestenes tiltak, og kompetanse om dette må være sikret i samarbeidet med foreldrene. Det kan for eksempel sikres gjennom pålagt bruk av nasjonale veiledere i forpliktende samarbeid mellom barnevern og barnehager/skoler. Kommunens ansvar for å utarbeide prosedyrer for samarbeid og kvalitetssikring av kompetanse bør presiseres i høringsutkastet.

Det vurderes som positivt at rapporten viderefører kvalitetsmeldingen for barnehagen om språkkartlegging. Andre kartleggings- og screeningsmetoder for å finne barn som har behov for tilrettelegging innenfor det psyko-sosiale området, må imidlertid utredes og gjerne få nasjonale retningslinjer for bruk.

Utdanningsforbundet i Tønsberg har sett på mulige følger av ny lovhjemling av IP i barnehage- og opplæringslovgivningen. Med en omlegging som er i tråd med utvalgets forslag, og en harmonisering med helselovverket, ser forbundet en fare for at ansatte i barnehage og skole vil føle seg presset til å ta på seg et koordineringsansvar i forhold til arbeidet med individuelle planer. Dette ansvaret mener forbundet fortsatt skal ligge til kommunens helseadministrasjon.

Tønsberg PP-tjeneste fremhever behovet for en tydeligere avklaring av rollene mellom de statlige regionsentrene (Kompetansesentrene) og 2. linjetjenesten (BUPA og Habiliteringstjenesten).

At PPT får egen henvisningsrett til 2.linjetjenesten støttes. Det meste forarbeidet gjøres allikevel av PPT.

- **Ad. økt kompetanse på alle nivåer**
(se forslag i kap. 18)

Utvalgets forslag om at det etableres et femårig kompetanseutviklingsprogram for barnehager og skoler, der PP-tjenesten, eventuelt i samarbeid med andre aktører, skal bidra til utviklingsarbeid, veiledning og kompetanseheving, støttes.

De kommunale barnehagene anerkjenner det som positivt at assistenter i barnehage skal motta veiledning og at deres kompetanse skal videreutvikles.

Utdanningsforbundet i Tønsberg tar forbehold om at en omlegging som tar sitt utgangspunkt i denne utredningen vil måtte føre til økt behov for etter- og videreutdanning for ansatte i barnehage og skole og peker på at dette må følges opp med økonomiske midler.

Kapitlet har gode forslag til tiltak, som vi har tro på vil være viktige for bedre læring for flere i løpet av opplæringsløpet.

- **Ad. økonomiske og administrative konsekvenser av utvalgets forslag**
(se innhold i kap. 19)

Det anses lite sannsynlig at det ikke er behov for økte ressurser i forbindelse med Læringsboka og ressursbanken, med videreutviklingen av kartleggings- og vurderingsverktøy.

Både pedagogtettheten og kompetansen særlig i barnehagene må heves, og til det kreves det økte økonomiske ressurser. Det er særdeles viktig å sikre god kvalitet på språkkartleggingen og utredning av behov for ekstra tilrettelegging i opplæringen.